

Методите на обучение в цифровото образование
Румяна Златева

Teaching methods in digital education
Rumyana Zlateva

Abstract:

Digital education is developing with increasing dynamics, and the organization of the learning process in a digital educational environment has its own peculiarities. Among them are those related to learning methods, which are changing significantly, complementing each other and new ones appearing. The report presents a view on the role, advantages and challenges of learning methods in the conditions of digital education. It examines their impact on accessibility, effectiveness of learning, motivation of learners and personalization of the learning process. In this regard, emphasis is also placed on the possibilities of methods for improving digital education and training. In conclusion, their potential for organizing a holistic educational process in a digital environment is highlighted.

Keywords: teaching methods, digital education, motivation, personalization, holistic educational process

For contacts: Associate Professor, Dr. Habil Rumyana Zlateva, Konstantin Preslavsky University of Shumen, r.zlateva@shu.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременното общество се изправя пред предизвикателства и възможности, които технологиите поставят пред образователната система и това прави темата за приложение на традиционните методи на обучение във времето на цифрово образование особено актуална [1]. Трансформацията се състои не само в навлизане на дигитални платформи, изкуствен интелект, онлайн курсове и електронни ресурси, но и в самите методи на обучение, които се променят и адаптират към новата образователна реалност. В тази среда се наблюдава еволюция, а не остаряване на традиционните подходи. При комбинацията им с цифрови инструменти и нови, иновативни, дигитално-базирани стратегии се създава една динамична, достъпна, ефективна и персонализирана среда за обучение, която поставя учащия в центъра на учебния процес. В тази връзка разглеждането на традиционните методи на обучение се очертава със съществено значение за ефективното планиране, реализация и усъвършенстване на цифровото образование.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В условията на непрекъснато технологично развитие, методите на преподаване и учене търпят значителна еволюция, но не се изоставят напълно утвърдените педагогически практики – напротив, те се адаптират и се интегрират с новите инструменти, за да се създаде по-действена и достъпна учебна среда. Това обективизира съвместното съществуване и взаимодействие между традиционните методи на обучение и цифрово образование като особено важно. В дигиталната ера методите на обучение се адаптират и се наблюдава преминаване от чисто фронтално преподаване към по-интерактивни, гъвкави и саморегулиращи се модели на преподаване и учене. Те се преобразуват, като към

традиционните подходи се добавят нови инструменти и стратегии. Лекцията, дискусиата, проектно-базираното обучение и учене чрез сътрудничество не изчезват, а по-скоро се видоизменят като при това:

- лекцията се провежда асинхронно (видео), обогатява се с интерактивни елементи (въпроси, анкети);
- дискусиите се водят във форуми, видеочатове и платформи за съвместна работа (Microsoft Teams, Google Classroom);
- Проектно-базираното обучение се адаптира с използване на цифрови инструменти за съвместна работа (Miro, Trello, Notion);
- кооперативното учене се осъществява в групи за изготвяне на презентации, доклади, есета, решаване на казуси чрез онлайн платформи (Google Docs, Moodle).

Трябва да се отбележи, че с цифровото образование значително се подобрява достъпността – учащи с физически ограничения, в отдалечени райони или с ограничени ресурси, могат да се обучават от всяка точка на света и по всяко време. По подобен начин се повлиява персонализирането на учебния процес, който се реализира чрез:

- адаптивни системи за обучение, които се приспособяват към ритъма и нивото на обучаемия;
- индивидуални траектории за учене;
- използване на изкуствен интелект за създаване на съдържание според интересите и нуждите на учащия.

При обсъждане на преимуществата на цифровизацията на образованието не може да се отмине и мотивацията, стимулирана чрез интерактивни и визуално наситени уроци, игровизирани елементи (значки, нива, награди), възможности за избор и саморегулация.

При все това трябва да се отбележи, че традиционните методи продължават да осигуряват педагогическата рамка и структура, върху която се надгражда дигиталното обучение, защото предлагат:

- проверени във времето стратегии за изграждане на знания и умения;
- възможност за критично мислене, анализ и рефлексия;
- акцент върху човешкия елемент – връзката между преподавател и обучаем.

Със сигурност може да се твърди, че когато тези методи се комбинират с цифрови инструменти, възниква хибриден модел, който обединява най-доброто от двата свята – педагогическа дълбочина и технологична ефективност.

В поддръжка на тази констатация, прилагането на традиционни методи на обучение във времето на цифровото образование може да се подкрепи със следните конкретни примери от практиката, които илюстрират как те се адаптират в цифровия контекст и как допринасят за съвременното образование:

- Традиционна лекция се преобразува във видео лекции и уебинари: висши учебни заведения като Harvard University, MIT, TU Delft, предлагат безплатни онлайн курсове (MOOCs), в които традиционните лекции са заменени с кратки видеа, упражнения и форуми за дискусия. Така се запазва познатата структура, но с добавена гъвкавост и възможност за самостоятелно темпо на учене.

– Проектно-базираното обучение преминава към дигитални проекти: в училища с подходи като STEM, STEAM, STREAM учениците развиват изследователски умения като работят по проекти чрез платформи като Google Workspace и Padlet, където съвместно създават презентации, анализират данни и решават проблеми. Това продължава традицията на проектното обучение, но в цифрова среда.

– Обратна връзка в клас се базира на адаптивни системи и автоматично оценяване: персонализирани системи за учене за всички възрасти като Khan Academy и Duolingo предоставят незабавна, индивидуализирана обратна връзка и корекции, което увеличава ефективността на ученето и насърчава саморегулацията.

– Класическа дискусия се реализира в онлайн дебати и форуми: в хибридни или изцяло онлайн курсове в платформи, като платформата за обучение с отворен код Moodle LMS, се провеждат дискусии, където учащите аргументират своите позиции, като същевременно развиват дигитална комуникационна култура.

– Подобряване на достъпността: глобалната онлайн платформа за обучение Coursera например, предлага на всеки и навсякъде достъп до онлайн курсове и степени от водещи университети и компании.

– Мотивация чрез игровизация: цялостната платформа за геймификация Classcraft в образованието дава възможност да се събират точки и награди при изпълнение на образователни задачи, като това стимулира вътрешната мотивация и отговорността към ученето.

– Персонализация чрез изкуствен интелект: приложения като Socratic (Google) използват AI и функционират като образователен инструмент, за да отговарят на въпроси и предоставят подходящи обяснения спрямо нивото и стила на учене на обучаемия.

– Програмите на Odisha Knowledge Corporation Limited (OKCL) се разработват с цел създаване на нова парадигма в образованието и развитието чрез универсализиране и интегриране на информационните технологии в процесите на преподаване, учене и управление на образованието в частност, както и в социално-икономическите трансформационни процеси като цяло [2].

Гореизложеното ни дава основание да се твърди, че традиционните методи стават основа за модерни практики, традиционната педагогика със своя фокус върху критическото мислене, анализа и емпатията продължава да бъде в основата на доброто обучение. Цифровите инструменти не я заменят, а я усъвършенстват. Дори учебните дневници и рефлексии се поддържат в дигитална форма чрез блогове и платформи „всичко в едно“ като Seesaw и OneNote. Те дават възможност на училищата да създават и споделят учебни ресурси, да наблюдават напредъка на учениците и да насърчават безопасното и ефективно взаимодействие между всички заинтересовани страни.

Всичко това повдига и въпроса относно възможността за холистичен образователен процес в цифрова среда. – Да, възможно е и вече има успешни опити като този на финландската образователна система, известна със своя холистичен подход, интегрирани дигитални инструменти в проектно-базираното

обучение, включване на емоционално възпитание и даване на учениците право на избор и самоорганизация.

Такива модели показват, че е постижимо да се създаде балансиран, холистичен учебен процес, който обхваща както академичното, така и личностното развитие на учащите, дори в цифрова среда. Организирането на холистичен образователен процес в цифрова среда при все, че е осъществимо, изисква цялостно планиране и подход, при който се отчитат когнитивните, емоционалните, социалните и физическите аспекти на обучението. Считаме, в контекста на разискваната тематика, че този образователен процес следва да включва:

- обучение чрез преживяване – използване на симулации, виртуална реалност, казуси;
- социално учене – съвместна работа, менторство, обмен;
- емоционална интелигентност – включване на дейности за самопознание, съпричастност и управление на стреса;
- физическа активност и почивка – балансиране на дигиталната работа с движение и здравословен режим.

Такъв модел изисква педагогически дизайн, който не просто въвежда технологии, а ги интегрира смислено в цялостна образователна философия.

В резултат на направеният преглед върху приложението на традиционните методи на обучение в условията на цифровото образование се оформят няколко ключови заключения:

Традиционните методи не се елиминират, а се трансформират – те запазват своята педагогическа стойност, като чрез интеграция с цифрови технологии се адаптират към нуждите на съвременното общество. Лекцията, дискусиата и проектно-базираното обучение придобиват нови форми в дигитална среда, без да губят своята същност.

Цифровото образование води до значими подобрения в достъпността и персонализацията на обучението – благодарение на онлайн платформи, адаптивни системи и изкуствен интелект, то достига до по-широк кръг от учащи, включително в социално и географски уязвими контексти. Индивидуалните нужди и темпо на учене могат да бъдат адресирани по-прецизно от всякога.

Едновременно с това се наблюдава повишаване на ефективността и мотивацията чрез интерактивни и игровизационни подходи – елементи като награди, точки, визуална обратна връзка и възможност за активно участие засилват ангажираността на учащите и ги насърчават към по-дълбоко участие в учебния процес.

Със сигурност се потвърждава, че холистичният подход е възможен в цифрова среда, но се изисква целенасочено педагогическо планиране, за да бъде постигнато цялостно развитие на личността, цифровото образование трябва да интегрира не само когнитивни, но и социално-емоционални и физически аспекти на ученето. Това включва гъвкави учебни модели, подкрепа за благосъстоянието на обучаемите и възможности за социално взаимодействие.

Успешната трансформация на обучението изисква хибриден модел – комбинирането на традиционни педагогически стратегии с цифрови инструменти и ресурси се очертава като най-ефективната формула за съвременно

образование. Така се създава устойчив модел, който отговаря както на новите технологични реалности, така и на дълбоките човешки потребности от смислено, социално и емоционално обучение. Тези изводи подкрепят необходимостта от преосмисляне на ролята на преподавателя не като единствен източник на знание, а като фасилитатор, ментор и дизайнер на учебния процес, и не на последно място като лидер [3].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Бъдещето на обучението не е в замяната на традиционното с цифрово, а в тяхното съзнателно и целенасочено преплитане в услуга на цялостното развитие на учащия се. Цифровото образование не отрича традиционните методи, а ги обогатява, преобразува и разширява. Методите на обучение в цифровото образование са в непрекъснат процес на трансформация. Те носят значителни ползи за персонализацията, мотивацията и достъпността на обучението, но също така поставят редица предизвикателства.

Новите технологии дават възможност да се създава достъпна, ефективна, персонализирана и мотивираща учебна среда. Въпреки това, човешкият фактор и педагогическите принципи остават в основата на качествено учене и преподаване. В бъдеще най-успешни ще бъдат онези образователни модели, които съчетават традиция и цифровизация в един холистичен и устойчив подход, обединяващ педагогическите, технологичните и социалните аспекти за създаване на ефективна и устойчива образователна среда. За пълноценно реализиране на цифровото образование, е необходимо да се запази връзката с утвърдените педагогически ценности и същевременно да се използват технологичните възможности за изграждане на холистичен, човекоцентричен учебен процес.

ЛИТЕРАТУРА

[1] План за действие в областта на цифровото образование (2021-2027 г.). Online. European Education Area, Quality education and training for all: Available from: <https://education.ec.europa.eu/bg/focus-topics/digital-education/action-plan> [viewed 2025-04-04].

[2] Programs. Online. Odisha Knowledge Corporation Limited (OKCL): Available from: <https://okcl.org/programs> [viewed 2025-03-05].

[3] Global education monitoring report, 2024/5, Leadership in education: lead for learning. Online. UNESCO Digital Library: Available from: <https://doi.org/10.54676/EFLH5184> [viewed 2025-05-05].